

Mjezynarodna konferenca „Wplywy języka niemieckiego na strukturę gramatyczną i leksykalną dialektów słowiańskich“ w Poznaniu, 13. do 15. meje 2014

We wulkopólskim Poznaniu wotmě so wot 13. do 15. meje 2014 mjezynarodna konferenca na temu „Wliwy němčiny na gramatisku a leksikalisku strukturu słowjanskich dialektow“, organizowana zhromadnje přez Dialektologisku džěłarnju Institutu za pólsku filologiju na Poznańskej Uniwersiće Adama Mickiewicza (UAM), Poznańske towarstwo přećelow wědomosćow (PTPN) a Dialektologisku komisiju při Mjezynarodnym komiteju slawistow. Mjez wobdźělnikami z 13 wšelakich slědzenišćow w Pólskej, Ruskej, Chorwatskej, Awstriskej, Japanskej a Němskej bě tež Sonja Wólkowa ze Serbskeho instituta z referatom zastupjena.

Na zahajenju konferency w Mickiewiczowej žurli Collegium Maius, krasnje wobnowjeheneho twarjenja Filogiskeje fakulty, witachu nas prof. dr. Tadeusz Lewaszkiwicz z Institutu za pólsku filologiju UAM, kiž je w Serbskim instituće jako dołholětny člon Wědomostneje přirady derje znaty, prof. dr. Krzysztof Trybuś, direktor Institutu za pólsku filologiju, prof. dr. Katarzyna Meller, člonka prezidija PTPN, kaž tež hłowny organizator zeńdženja prof. dr. Jerzy Sierociuk, nawoda dialektologiskeje džěłarnje. Zhonichmy, zo maja dialektologiske slědženja w Poznaniu dołhu tradiciju, sahadu hač do přěnich lět po druhej swětowej wójnje. Rezultat tutoho džěła je mjez druhim w Pólskej jónkrótna zběrka dialektalnych nahraćow we wobjimje 3000 hodzin, ale tež mnohe wuznamne publikacije, kaž je to Atlas rěče a ludoweje kultury Wulkopólskeje (Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski). Runje přepytowanje ludoweje rěče w zapadnej Pólskej pak njewuńdže bjez wobkedźbowanja rěčneho kontakta ze standardnej němčinu a němskimi dialektami tutoho přez lětstotki dwurěčneho teritorija.

Zahajacy referat Janusza Siatkowskeho (Warsawa) bě – poprawom kontrarnje k tematicke konferency – wěnowany wliwej pólsčiny a druhich słowjanskich rěčow na němčinu. Referent předstaji systematiski přehlad wo stawje slědženja a wuwicu dopóznacow w tutym wobłuku wot spočatkow w druhej połojcy 19. lětstotka hač do přitomosće. Tež wjacori tohorunja na polu sorabistiki skutkowacy slawisća, kaž na př. Hans Holm Bielfeldt, Ernst Eichler, Günter Bellmann abo Reinhold Olesch maja tu wusahowace zaslužby. Sčěhowaše přednošk Tadeusza Lewaszkiwicza (Poznań) wo „Perspektiwach slědženja wo němsko-słowjanskich rěčnych kontaktach“. Wón zwěsći, zo potrjehja direktne němske wliwy najsylnišo zapadnosłowjanske rěče kaž tež słowjenšćinu a chorwatšćinu, mjenje pak wuchodnosłowjanske rěče, mjeztym zo so wo bjezposrědnym wliwje na serbišćinu, makedonšćinu a bołharšćinu lědma rěčeć hodzi. Rěčespytnicy su so hakle wot 60tych lět zańdženého lětstotka započeli intensiwnišo z efektami tutoho rěčneho kontakta zaběrać, do toho běchu puristiske nahłady tu wěšte haćidło. Mjeztym nazběrane wuslědky pak měli so nětko systematisce wuhódnoćić. Jako zakład za tajku syntezu je třěbna cyłkowna bibliografija němsko-słowjanskich rěčnych kontaktow, kotraž ma nastać w mjezynarodnej kooperaciji pod wjednistwom Poznańskeho slědzenišća.

W druhim bloku wustupi jako přěni młody Japančan Ken Sasahara, bywši stipendiat na Instituće za sorabistiku w Lipsku – tuž njezadžiwa, zo wustupi wón ze sorabistiskim přinoškom, kiž bě wěnowany wliwej němčiny na slowoslěd we hłownej sadze w hornjoserbsčiny. Materialowy zakład za jeho slědženja tworí rěčna praksa Budyskich serbskich gymnazistow, pola kotrychž je sej wón w lěće 2007 wobšěrny tekstowy korpus nahrawał. Přichodny referent bě Sergej Aleksejewič Myznikow, nawoda leksikografiskeho wotdźělenja Institutu za lingwistiske studije Ruskeje akademije wědo-

mosćow (Sankt Petersburg) a hłowny redaktor nastawaceho Słownika ruskich narěčow (Словарь русских народных говоров), wón přednošowaše wo wobtřěšowanju leksikaliskich germanizmow w dotal wozjewjenych ruskich dialektnych słownikach, wo jich historiskich worštach a wo pućach jich direktneho abo indirektneho požćowanja. Anna Piotrowicz a Małgorzata Witaszek-Samborska předstajštej wuslědki swojeho zhromadneho projekta přepytowanja witalnosće němiskich požćonkow w Poznańskej měšćanskej narěči pola zastupjerjow wšelakich socialnych worštow a starobnych skupin. Zwěsći so mjez druhim, zo njeje wužiwanje tuteje leksiki wobmjezowane na najstaršich wobydlerjow z aktiwnej znajomosću němčiny, ale wobhladuje so přez młódše generacije jako znamjo regionalneje identity. Bogusław Wyderka (Opole) referowaše wo stawje přeslědženja leksikaliskich požćonkow z němčiny w pólskich narěčach Šleskeje. Hačrunjež je tójšto publikacijow na tutu temu, faluje dotal hišće jeje systematiske wobdźělanje, štož spyta wujasnić ze wšelakimi metodologiskimi ćežemi, kotraž maja so přewinyć.

Popołdnu słyšachmy přednošk Anny Zielińskeje (Warszawa) wo wliwach němčiny na pólske narěče wsow wokolo Babimosta (němsce Bomst) blisko Zieloneje Góry. Tute narěče maja tež w sorabistiskim konteksće wěsty wuznam, dokelž jewja so w nich nawjazanja na delnjoserbšćinu, kaž je to kónc 60tych lět Monika Gruchmanowa dopokazała. Stanisława Sochacka (Opole) předstaji w swojim referaće wšelake etymologiske hypotezy wo mjenje města Wschowa (němsce Fraustadt) na mjezy Wulkopólskeje a Šleziskeje. Po tym referowaše tuchwilu we Wienje skutkowaca Brnjanska dialektologowka Jana Villnow-Komárková wo róli němčiny za wuwicé winicarskeje terminologije w awstrisko-morawskej namjeznej krajiny – jedna so wo dźělny aspekt wobšěrneho grantowego slědźerskeho projekta wo terminologiji a mjenowym wobstatku winicarstwa w tutym regionje, na kotrymž referentka sobu dźěla.

Za sčěhowacej dnjej přecáhny konferenca do twarjenja Poznańskeho towarstwa přećelow wědomosćow. Jako přeni přednošowaše Kristian Novak (Zagreb) wo kontakto-logiskich slědženjach wo germanizmach w chorwatšćinje. Jeje kontakty wosebje z bayerskeje a awstriskeje němčiny su hladajo na lětstotki trajacy polylinguizm wobydlerjow jara wuske. Referent předstaji projekt interaktiwneho zwukoweho atlasa germanizmow, kotryž wón tuchwilu hromadže z rjadom dalšich dialektologow přihotuje a kiž ma so klětu w interneće spřistupnić. Přichodny přednošk, kotryž přednjese Japančan Motoki Noma-chi (Tokio), bě wěnowany indirektnemu pasiwjej w slowjensćinje – jedna so wo gramatiske konstrukcije typa *něšto darjene dóstać*, kotraž su so w slowjensćinje podobnje kaž w kašubšćinje, češćinje, slowakšćinje, hornjo- a delnjoserbšćinje a hrodowskeje chorwatšćinje pod němiskim wliwom wuwili. Referent spyta wotmołwić na prašenje za městnom tutech konstrukcijow w systemje slowjenskeje gramatiki a za stopnjom jich gramatikalizacije. Předmjet Sonje Wölkoweje (Budyšin) běchu gramatiske konstrukcije, wobstejace z formow werba *měć* a pasiwneho participa (na př. *som měl pćigótowane*) w rěči spisow Rownjanskeho bura Hansa Njepile. Wona předstaji wosebitosće tutech formow w rěči Njepile porno džensnišej serbšćinje – jich nastaće bě so dołho jako kalka němiskeho perfekta z *haben* wobhladowało, najskeje pak jedna so wo powšitkownu arealnu zhromadnosć.

Po přestawce wustupi Bogdan Walczak (Poznań), sobuawtor słownika Poznańskeje měšćanskeje narěče (Słownik gwary miejskiej Poznania, 1997, tež w interneće) z referatom wo chronologiskich worštach němiskich požćonkow w tutej warieteće pólsćiny. Sčěhowaše přednošk tež sorabistisce dźělaceho Moskowskeho slawista Sergeja Skorwida wo přepytowanjach narěčow do Ruskeje přesydleneje češkeje a pólskeje ludnosće. Za rěč tutech přesydlencow je rjad gramatiskich germanizmow charakteristiski, kiž ju wot wobdawacych ruskich narěčow rozeznawaja a kotraž su so tež w nowej wokolinje

zachowali. Krystyna Rutkowska (Vilnius) wěnowaše so w swojim zhromadnje z Halinu Karaš (Warszawa) přihotowanym přednošku germanizmam w pólskich dialektach na litawskim teritoriju. Němske požčonki w tutych narěčach su jenož zdžěla direktnje z němčiny do pólsčiny přewzate, druhe su so přez wuchodnosłowjanske rěče abo litawščinu sposrědkowali a maja so takle poprawom jako rutenizmy abo lituanizmy wobhladować.

W popołdnišim bloku słyšachmy najprjedy přednoškaj wo germanizmach w narěčach Warmije a Mazurów. Dorota Rembiszewska (Warszawa) předstaji wuslědki přepytowanja historiskeho dialektneho materiala, kotryž bě we 80tych lětach 19. lětstotka Georg Wenker w tutym terenje nazběrał. Někak 70 lět młódsi material je zakład „Słownika gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur“, wudawaneho wot Instituta za pólsku rěč Pólskeje akademije wědomosćow – předstaji jón Katarzyna Sobolewska (Warszawa), člonka redakcije słownika. Program tutoho dnja zakónči referat Kazimierza Sikory (Kraków) wo němskich wliwach na zwuraznjenje zestajanych ličbnikow w pólskich narěčach.

W jenož połdnjowskim bloku poslednjeho dnja konferency přednošowaše Inge Bily (Lipsk) wo rěčespytnym aspekće projekta GWZO „Saksko-Magdeburgske prawo jako kulturne wójmidlo mjez prawniskimi porjadami w srjedźnej a wuchodnej Europje“ – zawjedženje Magdeburgskeho prawa wotblyšćuje so w rjedže němskich požčonkow w pólskej historiskej prawniskej terminologiji. Sčěhowaše přednošk Piotra Bartelika (Słupsk) wo rezultatiwnych konstrukcijach w kašubščinje – jedna so wo samsny gramatiski zjaw, kaž bě jón za Slepjansku narěč wobjednała Sonja Wólkowa, při čimž wukrystalizowachu so mnohe paralele, ale tež jasne rozdžěle mjez jich fungowanjom we woběmaj mjeńšinowymaj rěčomaj.

Na zakónčenje wustupichu organizatorojo zetkanja – sobudžělačerjo dialektologiskeje džěłarnje Instituta za pólsku filologiju Poznańskeje uniwersity – z prezentaciju swojich aktualnych projektow. Justyna Kobus analyzuje listowanje wulkopólskeho bura z časa přenjeje swětoweje wójny hladajo na wužiwanje a funkciju germanizmov w nich. Błazej Osowski pak přepytuje z teritorija Wulkopólskeje pochadźace inwentarne lisćiny zemjanskich kubłow z 18. lětstotka – při tym koncentruje so na rjady synonymnych pomjenowanjow a wopisuje je hladajo na etymologiju, chronologiju, geografiske rozdžělenje a poměr k spisownej pólsčinj. Referat nawody džěłarnje Jerzyja Sierociuka wobsweťli wšelakość mechanizmow přejimowanja požčonkow z němčiny do zapadnych a wuchodnych pólskich narěčow. Pozadk rozdžělow je wšelaka rěčna politika Ruskeje, Awstriskeje a Pruskeje we wobknježenych teritorijach Pólskeje po jeje džělenjach.

Konferenca wo němskich wliwach w słowjanskich dialektach je přinjesła zajimawy přehlad wo mnohich slědźerskich aktiwitach a projektach na tutym polu, je wotblyšćowala přiběrace nałożowanje modernych přepytowanjskich metodow na zakładze kompjuteroweje techniki a je wobdžělnikam była wuběrna składnosć za diskusiju a nawjazanje mjezsobnych kontaktow. Přednoški wozjewja so na cyle moderne wašnje w interneće jako zešiwk lětnje wuchadźaceho časopisa „Gwary dziś“.

Sonja Wólkowa